

תנועת הקיבוץ הדתי

כ"ד תשרי, תשע"ב, 22.10.2011

גיליון מס' 280

פרשת בראשית

ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד

מאת יונתן בשיא, קיבוץ מעלה גלבוע

האם אברהם אבן עזרא והרשב"ם נפגשו אי פעם? שאלה היסטורית זו העסיקה רבים, שכן אין לנו עדות ישירה על כך, ואולם אחת המחלוקות הגדולות ביותר בין פרשני המקרא – מחלוקת שנוסחה בביטויים חריפים למדי, היא ביניהם, על הפסוק שבכותרת.

התרגלנו מילדות שהיממה העברית מתחילה בערב ומסתיימת בערב – והסיבה היא – "ויהי ערב ויהי בוקר", כלומר – היממה מתחילה בערב ומסתיימת בערב הבא. ואולם, רשב"ם (ר' שמואל בן מאיר, נכדו של רש"י), התעמק באירועי היום הראשון לבריאה, והגיע למסקנה הפוכה! והניתוח שלו מעניין; הרי המצב טרום הבריאה היה מצב של חושך ("וחושך על פני תהום"), ומכאן שהיום החל כאשר "ויאמר אלקים יהי אור – ויהי אור" ! ואז – "ויהי ערב" (הסתיימו 12 שעות האור) "ויהי בוקר" (והתחיל האור מחדש) – "יום אחד" !

[אגב: המחפש את דברי הרשב"ם במקראות גדולות לא ימצא אותם, שכן פירושו לפרשות בראשית ונח נעלם, ולכן פירושו מתחיל מפרשת לך – לך. הפירוש שוחזר במאה ה-19, והוכנס רק ל"תורת חיים"].

כותב הרשב"ם: "אין כתוב כאן 'ויהי לילה ויהי יום', אלא 'ויהי ערב' – שהעריב יום ראשון ושיקע האור, 'ויהי בוקר' – בוקרו של לילה, שעלה עמוד השחר, הרי הושלם יום אחד".

אברהם אבן עזרא נמצא באותה התקופה באנגליה, "בעיר אחת מערי האי הנקרא קצה הארץ – אינגלנד". הוא כבר בן 70, אך עדיין בעל מזג חם ושש אלי קרב. אין הוא מזכיר כלל את הרשב"ם, אלא מתאר מפגש אלגורי עם שר השבת:

"ואני הייתי ישן, ושנתי ערבה לי, ואראה בחלום מלאך ובידו איגרת חתומה. ויען ויאמר אלי – קח זאת האגרת ששלחה אליך השבת ... ואקראנה, ותהי בראשיתה בפי כדבש מתוק, אך בקוראי את הטורים האחרונים חם ליבי בקירבי, וכמעט תצא נפשי (מכעס) ואשאל את העומד לנגדי: מה פשעי ומה חטאתי? ויען ויאמר לי ציר השבת: הוגד הוגד לשבת שתלמידיך הביאו אתמול אל ביתך פירוש לתורה, ושם כתוב לחלל את השבת! ואתה תאזור מותניך בעבור כבוד השבת, להלחם מלחמת התורה עם אויבי השבת, ולא תישא פני איש".

וכאן נכנס ראב"ע לפולמוס גדול עם פירושו של הרשב"ם, אך לאמיתו של דבר אין הוא מנסה לסתור אמפירית את פשט דברי הרשב"ם, אלא רק תוקף את המשמעות ההלכתית של דבריו, הנוגדים את ההלכה המקובלת מדורי דורות. והוא מסיים בסערה: "והמאמין בפירוש הזה, השם ינקום נקמת השבת ממנו, והקורא אותו בקול גדול תדבק לשונו לחיכו, גם הסופר הכותב אותו בפירושי התורה ידו תיבש ועין ימינו תכהה, ולכל בני ישראל יהי אור" ! עד כדי כך !

אגרת השבת שכתב האבן עזרא, מופיעה כיום בחלק גדול מסידורי אחינו הספרדים. הקורא באיגרת מתפעל מהצורה שבה משבח הוא את יפעת השבת וקדושתה, ואין הוא מעלה על דעתו את ההקשר שבו היא נכתבה. יש עוד לציין שהמגינים על עמדת הרשב"ם מציינים שהוא לא העלה על דעתו להמליץ לעבור על הלכות שבת, ולציין את השבת מבוקר עד בוקר, אלא התייחס רק לפשט הכתוב, ולא מעבר לכך.

מסגרת פרשת השבוע איננה מאפשרת הרחבה גדולה יותר של המחלוקת, שורשיה והתשובות האפשריות לדברי ראב"ע כנגד הרשב"ם, אך אין ספק שהיא נותנת חשק – בתחילת הקריאה המחודשת בתורה – ללמוד מחדש את הפסוקים ולהתעמק בהם, וכך יהיו הדברים בעינינו תמיד – כחדשים.

יונתן בשיא, חבר קיבוץ מעלה גלבע.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il

אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il